Dicţionarul Academiei Romîne sau Basmul cucoşului roş

Şi era un moş,
Ş-avea un cucoş.
Hi, cîntă, cucoşule,
Seoal de joacă, moşule,
etc.

In Viaţa Romînească din Decembre 1907 s-a publicat la pag. 479 notiţa următoare: „Un dicţionar secret. S-a aflat, graţie unui indiscret, că Dl. Sextil Puşcariu a început tipărirea dicţionarului limbii romîne, cu care a fost însărcinat din partea Academiei. Curioşi să vedem rezultatul activităţii filologului dela Cernăuţi, am căutat să ne procurăm fasciculele apărute, dar nu-a fost peste putinţă. Ne-am adresat atunci cîtorva academicieni, ştiind că Academia e datoare să trimită orice publicaţie a ei. In zadar! Academicienii, la care ne-am adresat, nu erau, nici ei, într-o situaţie mai fericită decît noi. Care va să zică, dicţionarul limbii romîne stă sub sticlă, păzit de o companie de soldaţi, ca şi vestita cloşcă de aur? Este, credem, cazul să spunem că nu mai înţelegem nimic!“ S-a primit după aceia dela Academia Romînă un anunţ că dicţionarul va apărea în 3 volume de cîte 800 de pagini volumul, în măsură de cîte 2 fascicule a 5 coale fascicula pe an, şi cu preţ de 40 de lei în abonament, de 60 de lei fără abonament. În urma acestui anunţ trebue să repetăm cu întărire că *nu mai înţelegem absolut nimic*.

D-apoi, va să zică, dacă coala e de 16 pagini, 2 fascicule cuprind 160 de pagini, şi, în caz cînd cele 2 fascicule vor apărea regulat pe an, pentru cele trei volume vor trebui 15 ani. Dar comisiunea dicţionarului se spăriase de cei cel mult 15 ani, care îi trebuiaŭ d-lui Philippide pentru a găti dicţionarul cel cu multe cuvinte, cu multe înţelesuri, cu multe exemple, cu traduceri latineşti pelîngă cele franţuzeşti, cu transcrieri fonetice, şi acum nu se sparie că trebuesc 15 ani pentru un dicţionar cu puţine cuvinte, cu puţine înţelesuri, cu puţine exemple, fără traduceri latine

BDD-A31766
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:13:54 UTC)

și fără transcrieri fonetice ? Căci doar tot tărăboiul era că dicționarul nu se poate găti repede, pentrucă e prea bogat, și trebue scurtat, stilcit, prostit, numai ca să se gătească repede. D-apoi acum, cînd s-a scurtat, s-a stilcit, s-a prostit, și cu toate acestea tot așa de încet merge, acum ce zici ?, am avea indiscreția să întrebăm pe comisiunea dicționarului. Frumoasă treabă ! Cum că Dl. Philippide ar fi gătit dicționarul, dacă i s-ar fi acordat 15 ani, o probează faptul că în 5 ani a gătit un șfert dintr-însul. În adevăr, din cei 8 ani, cîți a lucrat D-sa, 2 ani și jumătate au servit pentru adunarea materialului și clasificarea lui, iar în restul de 5 ani și jumătate a scris mai mult de un șfert (A—De) și a perdut pela sfîrșitul perioadei mai multe luni în hărțueli din partea comisiunii dicționarului, care-i tot cerea ba să publice ca probă cîteva coale, ba să le modifice pe acestea după indicațiile ei, ba să alerge pe la București, ca să-i audă prețioasele sfaturi orale, ba să înjghebe un al doilea grup de lucrători, numai și numai ca să se gătească dicționarul repede, căci se prăpădia lumea, se prăpădia țara. De 15 ani, cîți cerea Dl. Philippide, vai, nici vorbă nu putea să fie. Cel mult 5, 6 ani i se mai acordau D-sale. Era sigură comisiunea dicționarului că în cinci, șase ani s-ar fi putut duce lucrul la capăt, dacă l-ar fi întrat Dl. Philippide în voe. „Păcat, că n-am eu vreme !", a exclamat odată cu o ocazie un membru din comisiune, frecîndu-ș mînile ca cum ar fi făcut o chiftea. Ei, iaca, ți s-a făcut pe plac. S-a strîmbat, s-a scîlciat, s-a prostit bietul dicționar, și-l vezi că nu merge repede ? Acum dai 15 ani pentru un lucru prost ? Acum nu mai piere lumea, nu se mai prăpădește țara ? Frumoasă treabă ! Dar dicționarul acesta, al Academiei Romîne, se va găti oare în 15 ani ? Nu, de aceasta sîntem siguri, și iată ce probe aducem. Mai întîiu nu vor fi numai 3 volume de cîte 800 de pagini, cum presupune anunțul. În adevăr, cele 8 coloane, alipite ca probă la anunț, cuprind cuvintele dela *Albeală* pînă la *Alboare*. Aceste cuvinte ocupă în dicționarul Tiktin 2 coloane. Deci dicționarul Academiei, în caz cînd va păstra proporțiile necesare unei opere de știință—altfel ar fi un monstru—,este de 4 ori mai mare decît al lui Tiktin, și, fiindcă dicționarul Tiktin are pentru un șfert (A—C) 500 de pagini, apoi dicționarul Academiei va avea pentru un șfert 2000, iar pentru opera întreagă 8000 de pagini, iar nu numai 2400, cum presupune anunțul. Și deci, dacă vor apărea cîte 160 de pagini pe an, apoi vor trebui 50 de ani, pînă cînd se va sfîrși acest basm al cucoșului roș. Căci e mare, mare tare această operă săracă în cuvinte, înțelesuri, citații, traduceri, transcrieri fonetice, e mare din cauza împluturilor, a vorbelor degeaba, care se potrivesc numai în dicționare de conversație ori în monografii, à la Hasdeu, de pildă la *Albină* : „*Albina* se mai numește *muscă*, *biză*, *bâză*, *gâză* (și : *gâză de miere* sau *folositoare*) și *gâzuță*.—*Albina*-femeie se numește *matcă* (și : *albină lucroaie*, *împărătească*, *mumă*, *mumină*, *albină împărătească*, *crăiasa albinelor*), bărbatul : *trântor* (și: *trântore*, *lăutar*, *bondar*).

BDD-A31766
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:13:54 UTC)

—*Albinele* se țin în *stup* (și: *uleiu, ștubeiu, știubeiu, matcă, coșniță, cușniță;* pentru terminologia specială v. „stup"). — *Albinele roiesc* (terminologia specială subt „roi"). — *Albinele* fac *miere*, care se depune în *fagur(e)* (și: *fagor, stredie*), din care se scoate *ceara*; fagurul fiert, din care s'a stors mierea și s'a scos ceara se numește *hoștină* (și: *boștină, jintiță* și *băbaș)*. Apa amestecată cu miere: *mursă;* iar apa în care se spală vasele în care s'a scurs mierea: *mursă* (sau: *lapte de miere)*. Din aceasta, după ce s'a lăsat să fiarbă ca mustul, se face *mied*. — Oul sau puiul albinei: *cățel* (și: *puiu*, verbul: *cățeli*); materia vâscoasă din care se nutrește „cățelul": *păstură* (și: *păstrar*), iar cea din care se formează „cățelul": *plămadă*. *Găselnițe* sânt niște viermi care se fac în stupii slabi și care mănâncă mierea. — Celulele în care se reproduc albinele și trântorii: *căsuici* (și: *chilioare, chiliuțe, găoci, găuri*), iar cele în care se reproduc matcele: *bolce* (și *țîțe*). — Sunetul produs de *albină* se numește: *bâzâit* (și: *bombănit, bombăit, bombănat, zuzăit, zumzet, vâjâit, zbârnâit*). ap. HEM [adecă Hasdeu Magnum Etymologicum] 743—744; Marian Ins. 144—147; Damé T. 119—120*. Aceasta se chiamă Hasdeu cu virî și îndesat. Și mai departe: „*Albină=Frumoasă plantă erbacee din fam. Orchidaceelor; tulpina cilindrică; frunzele sânt oblonglanceolate sau lanceolate; florile frumoase, dispuse într'un spic lax, seamănă foarte mult cu o albină, de unde și numirea populară a acestei rari plante. Crește pe locuri argiloase, pe coaste și râpe cu iarbă, sau pe marginea pădurilor, în Maiu—Iunie.* (Scăieni, în Prahova). Panțu Pl.* Ce a mai rămas să spună o botanică descriptivă? Decît atîta poliloghie la *albină*, mai bine nu se uitaŭ cuvintele *albeniă, albescent, albeță, albinoaică*, și înțelesul de *suliman* la *albeață*, și nu s-ar fi presupus din cap *albel, albică*, și nu s-ar fi amestecat cu *înălbei* și cu *dălbică*, și nu s-ar fi identificat *albeață* cu *cataractă* (măcarcă *albeață* înseamnă și *cataractă*), și nu s-ar fi confundat *albeață* cu *apă albă* și *apă neagră* într-un loc din Uricariul, reproducîndu-se orbește o greșală a lui Hasdeu, bazată pe înțelegerea greșită a acelui loc, și nu s-ar fi spus că „*albia* servește foarte adesea de „leagăn", așa încât poate primi și această însemnare" (Măcarcă *se leagănă* copiii în *albie*, dar *albiea* nu înseamnă nicîodată *leagăn*, nicî *leagănul* albie), și nu s-ar fi stîlcit biata franțuzească în „regarder avec *des* grands yeux" și „petit auge" și „petit abeille!" Da, e mare această operă, e cît și acea a lui Hasdeu, căcî cuvintele dela *Albeală* până la *Alboare* cuprind în dicționarul Academiei 8 coloane format octav mare, tipărite cu *petit* fără linii, cu rînduri lungi și cu spațiuri micî între titluri, iar aceleaș cuvinte la Hasdeu cuprind 33 de coloane format octav mic, tipărite cu *garmond* cu linii, în rînduri scurte și cu spațiuri mari între titluri. Oricine a avut a face cu tipografiea va înțelege că dicționarul Academiei are cel puțin aceleaș proporții ca și renumitul Magnum Etymologicum Romaniae și că, dacă acest dicționar al Academiei va îmbrăca haina *garmond* cu linii și cu spațiuri, va fi

BDD-A31766
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:13:54 UTC)

taman dicţionarul luĭ bĭetul Hasdeu săracul, şi cu drept cuvînt, căcĭ este sînge din sîngele luĭ şi os din osul luĭ. Apoĭ, vor apărea cîte 160 de paginĭ pe an? Dar cîte paginĭ au apărut în aceştĭ doĭ anĭ trecuţĭ? Cele patru paginĭ alipite ca prubă la anunţ ajung pănă la numărul 100. Celelalte 60 sînt tipărite? Apoĭ atuncĭ pentru ce nu s-aŭ pus cele două fascicule în circulaţie? Probabil că aŭ apărut pănă acum, după doĭ anĭ trecuţĭ („La 1 Ianuarie 1906 lucrarea a fost încredinţată D-luĭ profesor Sextil Puşcariu," zice anunţul), numaĭ 100 de paginĭ. Dar noĭ ne punem în cazul cel maĭ favorabil pentru dicţionarul Academieĭ şi admitem că cele 2 fascicule, care trebuesc să apară pe fiecare an, sînt gata tipărite şi le ţine încă administraţiea Academieĭ, pentru cine ştie ce motiv, în rafturĭ. Bine, dar aceste 2 fascicule aŭ apărut în doĭ anĭ trecuţĭ, înveremece pănă acum ar fi trebuit să fie 4 fascicule gata, ştiĭ, cîte două pe an. Decĭ, aĭ reuşit să tipăreştĭ numaĭ cîte 80 de paginĭ pe an, ĭar nu cîte 160. Îa presupune, cela ce e foarte probabil, că nu veĭ putea dovedi să tipăreştĭ (adecă să scrĭĭ, să facĭ) decît, ca pănă acum, numaĭ cîte 80 de paginĭ pe an, aşa e că veĭ avea trebuinţă nu numaĭ de 50 de anĭ, cum făcusem socoteala maĭ sus, ci taman de 100? Dar dacă cumva dela *D* înainte, cînd nu veĭ maĭ avea de *împrumutat* nicĭ pe Hasdeu nicĭ pe Tiktin, te încurcĭ, doamne fereşte, aşa e că nicĭ suta de anĭ n-are să fie de ajuns? Te spăriase Hasdeu? Ţipaĭ, ca să-ĭ facĭ zile amare, săracul, că o viaţă de om n-ajunge pentru ducerea la capăt a opereĭ sale, şi acum nu te sparĭĭ de ceĭ 100 orĭ 200 de anĭ care trebuesc pentru naşterea avortonuluĭ? Nu te sparĭĭ, pentrucă similes similibus conveniunt. Ştiĭ, corb la corb nu scoate ochĭĭ, cumu-ĭ Turcul şi pistolul, şi-a găsit sacul peticul. Magnum Etymologicum nu-ţĭ plăcea, pentrucă era o lucrare originală; dar copiea luĭ iţĭ place, pentrucă aşa ţi-ĭ firea, să-ţĭ placă *împrumutul*. Dicţionarul D-luĭ Philippide nu-ţĭ plăcea, pentrucă era prea bogat şi se putea găti în 15 anĭ, ĭar istalalt iţĭ place, pentrucă e sărac în conţinut, umflat cu palavre şi nu se va găti nicĭ într-o sută; căcĭ aşa ţi-ĭ firea, să-ţĭ placă forma goală, dar umflată. Iaca-ĭ vezĭ, pe aceştĭ copiĭ răsfăţaţĭ? Aŭ să ajungă să-ţĭ dee bobîrnace peste nas şi apoĭ să-ţĭ bată în pumnĭ, şi aĭ să te tăvăleştĭ totuş înaintea lor în genunchĭ, pentrucă ţi-s copiiĭ tăĭ prea iubiţĭ, prentrucă-ţĭ samănă şi li semenĭ. Să-ţĭ trăiască! Să aĭ parte de dinşiĭ şi ei de tine! Pănă una alta aşteptăm cu mare nerăbdare apariţiea celor două fascicule, pe care le vom cumpăra cu numărul, căcĭ, de abonat la această operă matusalemică, nu ne vom abona, doamne fereşte: 40 de leĭ cu dobîndă compusă produc într-o sută de anĭ 40960 de leĭ. Maĭ bine lăsăm prin testament ordin urmaşilor să cumpere opera, cînd va apărea în întregime, cu 60 de leĭ, pe care-ĭ va lua din suma de 40960 de leĭ, la care se vor urca ceĭ 40 de leĭ, pe care avem să-ĭ depunem la o casă de economie. Dacă fiecare din cetăţeniĭ (cel puţin vreo 10000), la care a trimes Academia Romînă liste de abonamente, ar face ca noĭ—şi-ĭ sfătuim la aceasta din tot

BDD-A31766
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:13:54 UTC)

sufletul—„peste o sută de ani 10000 de familii din Rominia ar posede la un loc un capital de 409.600.000 de lei, produși numai din economiea celor 40 de lei cerșiți de Academia Romînă. Cerșiți, zicem, și cu drept cuvînt, căci cînd o bogătașă ca dînsa, care n-a cheltuit și nu cheltuește pentru facerea dicționarului nicîun ban—pentrucă, doar, se spune în anunț că dicționarul se publică cu cheltuiala Maestății Sale Regelui Carol I și doar nu voește Maestatea Sa să-și scoată cheltuiala înapoi—„cînd o bogătașă ca dînsa vrea să încaseze dela niște bieți contribuabili sume de bani, pentru a le face să se ridice peste o sută de ani la colosala sumă de 409 milioane în profitul ei, aceasta se poate compara numai cu fapta bogatului celui care, cînd îi venia un drumeț nevoiaș în gazdă, se îmbrăca în straie de cerșitor și venia de cerea de pomană drumețului. Prea multă răbdare are Maestatea Sa. Să fie altul în locul Maestății Sale, s-ar supăra de acest scandal oferit de specialiștii romîni dela Academia Romînă, care profită de subvenția Maestății Sale pentru a stoarce dela țară zeci de mii de abonamente la o operă ce va apărea la paștele calului. Mai bine cu subvenția ceia ar înființa Maestatea Sa o nouă *fundațiune Carol* aicî la Iași, în acest oropsit de Iași, ca să aibă și studenții din acest capăt de țară unde ceti o carte; pentrucă biblioteca universității, singura bibliotecă din Iași, a ajuns într-un grad de sărăcie și de confuzie imposibile de descris din cauza lipsei de ajutor din partea statului.

Philologus

BDD-A31766
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:13:54 UTC)